

УДК 378.147:785

ПЛОТНИЦЬКА Оксана Віталіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

plotnic1805@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3770-977X

**ФЕНОМЕН ІНТЕГРАТИВНОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ
ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Феномен інтегративної освіти як механізм особистісного розвитку
майбутнього вчителя музичного мистецтва

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Важливою умовою формування професійних якостей і умінь та особистісного розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва є врахування у навчально-виховному процесі феномена інтегративної освіти. Інтеграція різних видів мистецтва має в собі великі можливості виховання й розвитку загальної культури особистості: вона в поєднанні музики, літератури, образотворчого мистецтва, елементів сценічного та кінематографічного мистецтва.

Основною педагогічною проблемою підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей є формування основних принципів мотивації до розвитку різнобічних творчих здібностей особистості, прагнення самореалізуватись у різних видах творчості

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Положення про теорію мистецької освіти та художньо-педагогічної підготовки викладачів дисциплін художньо-естетичного циклу обґрунтовано в працях вітчизняних учених С. Коновець, Л. Масол, О. Отич, О. Рудницької, О. Щолокової та інших. Основні тенденції розвитку художньо-творчого потенціалу студентів знаходимо у дослідженнях О. Єременко, В. Козліна, Н. Лисіної, О. Ляшенко, Н. Мозгальової, Д. Музальова, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ребрової, Т. Смирнової, С. Соломахи та ін.

У дослідженнях науковців основний акцент наголошується на доцільності урахування національних засад художнього розвитку особистості, основних положень гуманістичного спрямування досягнення мистецтва, особистісно-індивідуального підходів до організації мистецького навчання і виховання. Вагомий внесок у теорію та практику професійної підготовки вчителів музики у вищих навчальних закладах зроблено вченими Н. Гуральник, К. Завалко, Л. Коваль, А. Козир, О. Михайличенко, Г. Ніколаї, В. Орловим, Л. Паньків, А. Растригіною, Т. Рейзенкінд, О. Ростовським, Т. Танько, В. Черкасовим та ін.

Мета статті полягає в розкритті специфіки феномену інтегративної освіти при викладанні дисциплін художньо-естетичного циклу, зокрема «Світової художньої культури».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Викладач дисциплін художньо-естетичного циклу – одна з найбільш творчих і інтегрованих професій. Проблеми, що виникають у сфері художньо-естетичної освіти полягають у тому, що процес навчання майбутніх учителів у вищих закладах освіти має розосереджений характер, кожна зі спеціальностей все ще розв’язує свої вузькопрофесійні завдання поза орієнтацією на загальну мету підготовки пропагандистів світової і національної художньої культури. Подолання складної ситуації ми бачимо у науковому підході до навчально-виховного процесу, розумінні ролі культурологічно-теоретичних та художньо-естетичних знань в управлінні процесом пізнання і художнього сприйняття, врахуванні принципу інтеграції різних видів мистецтва, в усвідомленні того, що метою художньо-естетичної освіти і виховання є формування у реципієнтів складних стереотипів соціально важливих почуттів, усебічний гармонійний розвиток особистості.

Накопичений мистецтвом досвід необхідно використовувати для цілеспрямованого моделювання навчально-виховного процесу, зокрема, при

розробці нових перспективних технологій, оскільки мистецтво виступає ідеальною моделлю цілісного духовного впливу на особистість. Головним педагогічним потенціалом мистецтва є об'єднання всіх видів навчальної та виховної діяльності, адже саме мистецтво виступає тією моделлю комплексного підходу до виховання особистості, яка повністю відповідає нагальній потребі людини в універсальній діяльності та спілкуванні, і це сприяє постійному безперервному духовному і соціальному розвитку людини і суспільства в цілому [2, с. 13].

Викладання ж предметів художньо-естетичного циклу в загальноосвітніх закладах засвідчує, що в педагогіці мистецтва як і раніше зберігається інформаційний підхід, який передає учням, в основному, лише деякі відомості про життя і діяльність художників, композиторів, письменників, що часом доповнюються інформацією, яка передає образно-емоційний зміст творів мистецтва. У спеціалізованих художніх та музичних школах основна увага приділяється технології оволодіння засобами того чи іншого виду мистецтва і мало часу відводиться головному – осягненню психологічних механізмів виникнення художнього образу і вивченню мови різних видів мистецтва як семантичного простору, у якому реальний світ відбивається у всьому складному почуттєвому і значеннєвому різноманітті. Жоден із таких підходів не враховує акту почуттєвого відображення світу: факту творчості, фантазійної ігрової трансформації вражень реального світу; індивідуальності висловлюваного погляду на світ.

Сучасні дослідження у напрямку інтеграції доводять, що наукові знання значно зблизили галузі, які досліджують художньо-естетичні явища або ж концептуально обґрунтовують їх. Художньо-естетична освіта і виховання тісно пов'язані з позамистецькою сферою дидактики, загальною теорією творчості, соціальною психологією, акумулюють базові культурні цінності, парадигми і критерії сьогодення, певною мірою визначають тенденції майбутнього [4, с. 121].

Інтеграція є надзвичайно складним і структурним процесом взаємопроникнення різних видів мистецтва і вимагає розгляду будь-якого явища з різних точок зору. Інтеграція передбачає набуття умінь застосовувати знання з різних галузей у вирішенні конкретної творчої задачі, формування здатності самостійно проводити творчі дослідження; бажання активно виражати себе в будь-якому виді творчості, являється способом поліхудожнього пізнання мистецьких явищ.

Враховуючи посилення інтегративних тенденцій у художньо-педагогічній діяльності, акцентуючи увагу на думці фахівців про збереження усього спектра шедеврів мистецтва і багатства попереднього розвитку і досвіду людства, важливо зберігати і розвивати мистецтво у всій його розмаїтості – види, жанри, напрямки і надалі у майбутньому, примножуючи і зберігаючи традиції і національний колорит. Твердження про настання ери «тотального синтезу» мистецтв і навіть їх розчинення в деякому «глобальному дизайні» не відповідають становленню всебічно розвиненої, цілісної особистості, для якої існує можливість практичного освоєння всіх видів мистецтва.

Розвиток художньої свідомості й художньо-аналітичних умінь, художньо-образного мислення студентів, формування уміння спілкуватися з творами мистецтва, бажання опанувати весь простір духовних цінностей, розширення сфери естетично-емоційних вражень вважається головною метою викладання предметів художньо-естетичного циклу.

Оскільки мистецька освіта посідає важливе місце в системі вищої школи, саме від викладачів художньо-естетичних дисциплін, їхніх знань, почуття відповідальності за рівень організації навчального процесу, методичної ерудиції залежать теоретична підготовка, практичні уміння, а в кінцевому результаті – кваліфікація майбутнього вчителя. Тому на уроках мистецтва важливо розглядати, вивчати й обговорювати з різних сторін явища масової культури, розкриваючи при цьому взаємозв'язок форми і змісту, порівнюючи естетичні ідеали минулого і сьогодення, аналізуючи естетичні категорії у

творчості, і тим самим розвиваючи не тільки уміння емоційно сприймати художній твір, але й оцінювати його з критичної точки зору. Духовне осмислення і художнє освоєння дійсності налаштовує особистість на самовдосконалення і гармонізацію свого внутрішнього «я» із зовнішнім середовищем.

Навчально-виховний процес підготовки фахівців мистецьких спеціальностей має бути побудовано так, щоб навчання студентів було спрямовано на створення умов для розвитку духовних і душевних якостей особистості, здатної відчувати і сприймати саму сутність художньої культури, оволодіти умінням освоювати різні форми художньо-естетичної діяльності.

У сучасних наукових дослідженнях синергетичний принцип організації організації навчально-виховного процесу поширюється і на моделі творчості і мистецтва[1]. Науковці дозволяють нам розглядати мистецтво як продукт процесу саморозвитку і самоорганізації суспільства, оскільки мистецтво формує єдність свідомості людей певної епохи, загальні уявлення про світ, упорядковує міжособистісні відносини, взаємозв'язки і взаємодію людей. Разом із тим воно є й необхідною умовою, певним засобом засобом сходження людини до вершин світової культури, а також виступає своєрідним барометром, що вимірює ступінь гуманності і моральності суспільства, його розуміння краси і гармонії.

Саме тому синергетична пізнавальна парадигма відкриває можливість глибше і тонше, ніж це можна було зробити колись, розкрити закономірності становлення, розвитку сучасного динамічного стану художньої свідомості і художньої культури, оскільки тут діють ті ж самі закономірності нелінійної структури розвитку даних систем [3, с. 117].

На заняттях зі світової художньої культури ми використовували систему навчальних художньо-творчих завдань, які включали задачі, зміст яких акцентує увагу на необхідність визначення вимог або мети з явно вираженим протиріччям, необхідністю визначення умов, що містять певні вихідні дані,

різні механізми застосування інтегрованих знань. Міждисциплінарна інтеграція виражає найбільш загальні і важливі напрями взаємозв'язків науки і мистецтва, теорії і практики, що відображені у змісті мистецької освіти. Тому її можна розглядати як умову забезпечення системності змісту освіти, викладу навчального матеріалу, створення комплексних проектів та організації пізнавального процесу

Одним із ефективних методів особистісного розвитку на професіоналізмі майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях зі світової художньої культури вважаємо демонстрацію мистецьких творів або фрагментів, застосовуючи метод художнього ілюстрування словесних пояснень, сутність яких полягає у спонуканні студентів підготувати музичний твір або його фрагмент, наближений до еталонного зразка. Сенс художньої демонстрації полягає в окресленні орієнтирів мистецького пошуку студентів-музикантів у їх прагненні якомога точніше відтворити образ мистецького твору. Застосування різних методів демонстрації дає можливість конкретизувати в художній формі ті завдання, що висувуються в процесі професійної підготовки. Однією із форм самостійної роботи студентів є ведення інформаційного журналу-щоденника, де можна записувати інформацію про автора, історію створення творів, аналізували емоційне наповнення художнього образу. Під час індивідуальних і групових обговорень результатів самостійного засвоєння матеріалу студенти отримують поради щодо джерел пошуку інформації, її логічного осмислення. Як показала практика, така форма діяльності допомагає студентам заглибитися в різні аспекти художньої творчості, зрозуміти цінність зібраного матеріалу для використання у художньо-творчій та виконавській діяльності, набуті необхідний теоретичний і практичний досвід

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отож, використання спектру методів інтегративної освіти у професійній підготовці майбутніх вчителів мистецьких дисциплін дозволяє досягнути високого рівня особистісного розвитку, набуті знань і умінь у сфері реалізації міжпредметних

зв'язків, уміння встановити глибинний, синергетичний зв'язок предметів, наукових ідей, сучасних концепцій розвитку суспільства, інтеграційних процесів які дають цілісне уявлення про людину, світ, культуру. Ціль такого поєднання – накопичення системи знань і цінностей, повне «занурення» у певну культурну епоху, діалог з нею, досягнення її картини світу і людини в знаках, символах, образах, моделях буття, що якнайкраще стимулює розвиток творчих здібностей, закладеного потенціалу, мотивації до особистісного розвитку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Доманский В.А. Литература и культура: Учебное пособие. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 368 с.
2. Плотницька О.В. Інтеграція різних видів мистецтва у процесі викладання дисциплін художньо-естетичного циклу: Навчальний посібник /О . В. Плотницька. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. – 156 с.
3. Плотницька О.В. Застосування феномену інтеграції дисциплін художньо-естетичного циклу у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва// Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: науковий журнал. Педагогічні науки /[гол. ред. П.Ю. Саух, відп. ред. Н.А. Сейко] – Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка – 2016. – №4(86). – С. 116-119.
4. Рахманова О. К. Художньо-творча синестезійність молодших школярів у «кольоровій» музиці. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття: матеріали IV Міжнародної науковопрактичної конференції. – Київ, – 2018. 121–124.

REFERENCES

1. Domanskyi V.A. Literatura i kultura (Literature and Culture): Uchebnoe posobie. – М.: Flinta: Nauka, 2002. – 368 p. [in Russian]

2. Plotnicka O.V. Integraciya raznih vidiv mistectva u procesi vkladannya disciplin hudozhno-estetichnogo ciklu: Navchalnij posibnik /O . V. Plotnicka. – Zhitomir: Vid-vo ZhDU im. I. Franka, 2019. – 156 s
3. Plotnicka O.V. Zastosuvannya fenomenu integraciyi disciplin hudozhno-estetichnogo ciklu u profesijnij pidgotovci majbutnih uchiteliv muzichnogo mistectva// Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka: naukovij zhurnal. Pedagogichni nauki /[gol. red. P.Yu. Sauh, vidp. red. N.A. Sejko] – Zhitomir: Vid-vo Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka – 2016. – №4(86). – S. 116-119.
4. Rahmanova, O. K. Hudozhno-tvorcha sinesteziynist molodshih shkolyariv u «kolorovij» muzici. Profesijna mistecka osvita i hudozhnya kultura: vikliki NHI stolittya: materialy IV Mizhnarodnoyi naukovopraktichnoyi konferenciyi. – Kiyiv, – 2018. 121–124.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Плотницька Оксана Віталіївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: інтеграція дисциплін художньо-естетичного циклу у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, музично-виконавська підготовка.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Плотницкая Оксана Витальевна — кандидат педагогических наук, доцент кафедры художественных дисциплин и методик обучения Житомирского государственного университета имени Ивана Франко.

Научные интересы: интеграция дисциплин художественно-эстетического цикла в профессиональной подготовке будущего учителя музыкального искусства, музыкально-исполнительская подготовка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Plotnitska Oksana Vitaliivna – candidate of pedagogical sciences, associate professor department of arts disciplines and teaching methods of Zhytomyr State University named after Ivan Franko.

Circle of scientific interests: integration phenomenon disciplines of artistic and aesthetic cycle in the training of future teachers of music, musical performance training.

ПЛОТНИЦЬКА Оксана Віталіївна. ФЕНОМЕН ІНТЕГРАТИВНОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядаються головні чинники феномену інтегративної освіти майбутніх фахівців мистецького профілю зі спеціальності: 014.13 Середня освіта (музичне мистецтво) Вивчення дисципліни «Світова художня культура» розглянуто, як необхідна умова для підвищення рівня професійної майстерності, як один із факторів розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів. Метою вивчення фахових дисциплін є не тільки набуття теоретичних знань, художньо-практичних умінь та навичок, а формування таких якостей майбутнього вчителя, які зумовлять його творчу професійну діяльність.

Ключові слова: феномен інтегративної освіти, дисципліни художньо-естетичного циклу, світова художня культура, професійна підготовка, майбутній учитель музичного мистецтва.

ПЛОТНИЦКАЯ Оксана Витальевна. ФЕНОМЕН ИНТЕГРАТИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК МЕХАНИЗМ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье рассматриваются главные факторы феномена интегративного образования будущих учителей музыкального искусства по специальности: 014.13 Среднее образование (музыкальное искусство). Изучение дисциплины «Мировая художественная культура» рассмотрено, как необходимое условие для повышения уровня профессионального мастерства, как один из факторов развития творческих способностей будущих учителей музыкального искусства. Целью изучения профессиональных дисциплин является не только приобретение теоретических знаний, художественно-практических умений и

навыков, а формирование таких качеств будущего учителя, которые представляют его творческую профессиональную деятельность.

Ключевые слова: феномен интегративного образования, дисциплины художественно-эстетического цикла, профессиональная подготовка, будущий учитель музыкального искусства.

PLOTNITSKA Oksana Vitaliivna. THE PHENOMENON OF INTEGRATIVE EDUCATION AS A MECHANISM OF PERSONAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART

The article examines the main factors of the integrative education phenomenon of future teachers of musical art in the specialty: 014.13 Secondary education (musical art). Studying the discipline "World Art Culture" is considered as a necessary condition for increasing the level of professional skill, as one of the factors for the development of creative abilities of future teachers of musical art. The purpose of studying professional disciplines is not only the acquisition of theoretical knowledge, artistic and practical skills, but the formation of such qualities of a future teacher who represent his creative professional activity.

The article focuses on the philosophical basis of integration – synergetics, also the essence of synergistic principles in modern education and art. Material research topics allowed to select these areas of integration that can be used in art pedagogy: the formation of complex interdisciplinary problems and areas of research; transfer of ideas, laws, principles, concepts and knowledge from one industry to another during their interaction; using conceptual, conceptual apparatus, methods and tools of one other art form; universalization of language arts; blocks the emergence of science (engineering, mathematical, natural, humanitarian) and establishing the relationship and interaction between the sciences that make these units; convergence of basic and applied sciences, theoretical and empirical; develop general and specific research means, methods and forms of knowledge and activities; strengthening the role of integrative philosophy; the creation of new educational technologies in pedagogy of art.

Integration of subjects of artistic and aesthetic cycle implements as structural and meaning creating technology requires special conditions: the ability to understand the future of teacher quality and give artistic and educational material, organize the flow of information in accordance with the laws of artistic drama, have practical skills elevation works of art; it can be based on the dominant subject, a combination of two or more equal parts and the semantic level, combining several disciplines in power module, when combined thematically discipline; integrated classes devoted to the cultural achievements of the world, historical eras and culture of his native land must integrate not only the discipline of artistic and aesthetic cycle, and knowledge from other fields: history, philosophy, geography, religious studies, ethnography.

Keywords: integration of disciplines phenomenon of artistic and aesthetic cycle, musical performance, training, future teacher of music.